

UDC 378.015.3:159.942
DOI 10.35433/pedagogy.1(124).2026.20

**THE INFLUENCE OF THE EMOTIONAL FACTOR ON THE COGNITIVE ACTIVITY
OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING
PEDAGOGICAL EDUCATIONAL COMPONENTS**

S. S. Vitvytska*, T. U. Smailova**

The article analyzes the concept of activity: cognitive activity, activity, cognitive activity, activation of cognitive activity, stimulation of cognitive activity of higher education students, pedagogy, pedagogy of higher education.

The essence of the concepts of "emotions", "cognitive motives", their relationship in the educational process is characterized. The world of emotions permeates all aspects of pedagogical life. In the phenomenal plan, "emotions" represent a biased attitude. The basis for the emergence of human emotional states are their needs and motives. Their satisfaction involves setting goals, solving specific tasks. Emotions can be positive if they are consonant with pleasure, joy, interest, and negative if they express dissatisfaction, grief, fear, sadness, anxiety, etc.

Needs and motives, on the one hand, and the specifics of situations, on the other, signal to the subject the possibility or impossibility of satisfying his needs in the current situation and will cause different emotional states in the students or the teacher. The experience of using techniques to stimulate positive emotions in the process of studying the educational component "pedagogy" for higher education seekers of the first (bachelor's) level of higher education and "higher school pedagogy" for higher education seekers of the second (master's) level of higher education is highlighted. The essence of methods and techniques for stimulating active cognitive activity of higher education students in the process of studying these educational components is revealed: situations of success, novelty, reliance on life experience, didactic game, discussion, case method, portfolios, problem situations, etc., which are used in practical classes in the specified disciplines. The main directions of continuity in teaching pedagogical disciplines to the learners of the first (bachelor's) and second (master's) levels of higher education have been determined.

Keywords: *activity, cognitive activity, activation of cognitive activity, higher education student, emotions, pedagogy, higher school pedagogy, methods of stimulating cognitive activity.*

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
vitvucka.svitlana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9541-2635

** Lecture
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
tamilas067@gmail.com
ORCID: 0009-0007-9800-0963

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ФАКТОРА НА ПІЗНАВАЛЬНУ АКТИВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ

С. С. Вітвицька, Т. У. Смаїлова

У статті проаналізовано поняття діяльність: пізнавальна діяльність, активність, пізнавальна активність, активізація пізнавальної діяльності, стимулювання пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, педагогіка, педагогіка вищої школи.

Охарактеризовано сутність понять "емоції", "пізнавальні мотиви", їх взаємозв'язок в освітньому процесі. Світ емоцій пронизує всі аспекти педагогічного життя. У феноменальному плані "емоції" являють собою упереджене ставлення. Основою виникнення емоційних станів людини є її потреби та мотиви. Їх задоволення передбачає постановку цілей, розв'язання конкретних завдань. Емоції можуть бути позитивними, якщо вони співзвучні з задоволенням, радістю, інтересом, і негативними, якщо виражають незадоволення, горе, страх, сум, тривогу тощо.

Потреби і мотиви, з одного боку, і особливості ситуацій, з іншого, сигналять суб'єктові про можливість чи неможливість задоволення його потреби у наявній ситуації та викликають у здобувачів чи викладача різні емоційні стани. Висвітлено досвід застосування прийомів стимулювання позитивних емоцій у процесі вивчення освітньої компоненти "педагогіка" для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти і "педагогіка вищої школи" для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Розкрито сутність методів і прийомів стимулювання активної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти у процесі вивчення цих освітніх компонент: ситуації успіху, новизни, опори на життєвий досвід, дидактичної гри, дискусії, кейс-методу, портфоліо, проблемних ситуацій та ін., що застосовуються на практичних заняттях з означених дисциплін. Визначено основні напрями наступності у викладанні педагогічних дисциплін здобувачам першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Ключові слова: діяльність, пізнавальна діяльність, активізація пізнавальної діяльності, здобувач вищої освіти, емоції, педагогіка, педагогіка вищої школи, методи стимулювання пізнавальної діяльності.

Introduction of the issue. The beginning of the 21st century is characterized by the intensive development of science, technology, and engineering, which necessitates the need to improve the quality of scientific and systemic knowledge, skills, and abilities of higher education graduates, the future intellectual elite of Ukrainian society. The modern era is characterized by the presence of complex political, socio-economic, environmental, and other problems. One of the important directions of the state socio-economic policy of Ukraine in solving these problems is to improve the quality of pedagogical training of specialists with higher education, the effectiveness of the pedagogical process in higher education institutions.

The key problem of modern higher education is to increase the effectiveness of the educational process, cognitive activity, and positive motivation of higher education graduates.

However, as pedagogical practice shows, in recent years, the cognitive activity of graduates, the strength and conscious assimilation of the content of higher education have been decreasing. In our opinion, one of the reasons for this phenomenon is the violation of the harmony

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття характеризується інтенсивним розвитком науки, техніки, технологій, що зумовлює необхідність підвищення якості наукових, системних знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти, майбутньої інтелектуальної еліти українського суспільства. Сучасна епоха характеризується наявністю складних політичних, соціально-економічних, екологічних та інших проблем. Один із важливих напрямів державної соціально-економічної політики України у розв'язанні цих проблем є підвищення якості педагогічної підготовки фахівців з вищої освітою, ефективності педагогічного процесу у закладах вищої освіти.

Ключовою проблемою сучасної вищої школи є підвищення ефективності освітнього процесу, пізнавальної активності, позитивної мотивації здобувачів вищої освіти.

Проте, як засвідчує педагогічна практика, в останні роки знижується пізнавальна активність здобувачів, міцність і свідоме засвоєння змісту вищої освіти. На наш погляд, однією з причин цього явища є порушення гармонії раціонального і емоційного факторів в освітньому процесі,

of rational and emotional factors in the educational process, their rational combination; while emotions have a great influence on the process and results of learning of higher education students. The pedagogical process is a combination of rational-logical, motivational and emotional components on the principle of complementarity. The problem of cognitive activity of students is one of the most urgent problems of modern psychological and pedagogical science and practice.

Current state of the issue. Activation and stimulation of cognitive activity of higher education students is considered from different points of view. The formation of cognitive activity of students becomes the basis for training modern specialists, which actualizes the specified problem in psychological and pedagogical research. The methodological basis for studying the specified problem is the provisions of the theory of activity and development of personality. The role of emotions in activating the cognitive activity of the individual of the education student is increasingly attracting the attention of domestic and foreign scientists. The theoretical justification of the cognitive activity of the individual is highlighted in the works of S. Rubinshtein, G. Kostyuk, etc.; the pedagogical foundations of the process of cognition in modern institutions of higher education were studied by scientists: A. Aleksyuk, V. Lozova, V. Yagupov; the process of managing the educational and cognitive activity of higher education students is reflected in the works of: E. Belkin, D. Klymenko and Yu. Shcherbenya; The conditions for effective organization of educational and cognitive activity are considered in the works of: V. Buriak, L. Petrenko, methods and forms of activating the educational and cognitive activity of higher education students are reflected in the works of V. Onyshchuk, L. Stepashko, and others.

Aim of the research is to analyze the essence and interrelationship of the concepts of professional and pedagogical activity, cognitive activity, activation of cognitive activity, emotions and their influence on the cognitive activity of higher education students.

Results and discussion. In the modern conditions of dominance of economic and social factors, it is pedagogical science that becomes the basis for promising social changes. In this regard, a new worldview concept is being formed, according to which the individual becomes a priority, with his unique interests, values, ability for creative self-realization, cognitive activity, which requires the development of new technologies that would harmoniously combine rational,

раціонального їх поєднання; в той час, як емоції мають великий вплив на процес і результати навчання здобувачів вищої освіти. Педагогічний процес – це поєднання за принципом доповненості раціонально-логічного, мотиваційного та емоційного компонентів. Проблема пізнавальної активності здобувачів належать до найбільш актуальних проблем сучасної психолого-педагогічної науки і практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активізація та стимулювання пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти розглядається з різних точок зору. Формування пізнавальної активності здобувачів стає основою підготовки сучасних фахівців, що актуалізує означену проблему в психолого-педагогічних дослідженнях. Методологічну основу вивчення означеної проблеми становлять положення теорії діяльності й розвитку особистості. Роль емоцій в активізації пізнавальної діяльності особистості здобувача освіти все більше і більше привертає увагу вітчизняних і зарубіжних учених.

Теоретичне обґрунтування пізнавальної діяльності особистості висвітлено у працях С. Рубінштейна, Г. Костюка та ін.; педагогічні основи процесу пізнання у сучасних закладах вищої освіти досліджено вченими: А. Алексюком, В. Лозовою, В. Ягуповим; процес управління навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти відображено у працях: Є. Белкіна, Д. Клименко і Ю. Щербеня; умови ефективної організації навчально-пізнавальної діяльності розглянуто у роботах: В. Буряк, Л. Петренко, методи та форми активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти знайшли відображення у працях В. Онищука, Л. Степашко та ін.

Метою статті є аналіз сутності та взаємозв'язку понять професійно-педагогічна діяльність, пізнавальна діяльність, активізація пізнавальної діяльності, емоції та їх вплив на пізнавальну активність здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах домінування економічних, соціальних чинників саме педагогічна наука постає основою для перспективних соціальних змін. У зв'язку з цим формується новітня світоглядна концепція, згідно якої особистість постає пріоритетом, з її унікальними інтересами, цінностями, здатністю до творчої самореалізації, пізнавальною активністю, що потребує розробки нових технологій, які б гармонійно поєднували раціональний, логічний та емоційно-мотиваційний компоненти в освітньому процесі закладу вищої освіти.

logical and emotional-motivational components in the educational process of a higher education institution.

The peculiarity of emotions is that they reflect the relationship between motives, needs and success or the possibility of successful implementation of the subject's corresponding activity. Emotions arise after the actualization of needs and motives, before rational judgments, otherwise – emotions precede judgments. The teacher's understanding that motivation is revealed to the learner – the subject in the form of emotional states in the form of experiences that signal to him about the significance of objects and arouse the need to direct activity towards them, allows him to model the necessary situations of the pedagogical process taking into account the subjective component, the system of motives. It is the latter that activates the aspirations of the learners and causes the necessary actions, situations of the pedagogical process. The system of motives created by the teacher generates emotional tension in the learners, "prepares" them for active actions and, in combination with the field of possibilities (which the teacher also created) as a structural-logical direction (logical scheme of the content of the lesson), leading to the goal, creates conditions for the transformation of possibilities into real actions.

The motivational-emotional component of the pedagogical process is no less important than the content-logical since it determines the unconsciousness and irrationality of the pedagogical process. It is important for the teacher to understand that "emotion" is indeed a certain system of reactions, reflexively connected with certain stimuli. A feeling does not arise by itself in a normal state. It is always preceded by one or another stimulus, one or another reason - external or internal. Therefore, the teacher can, using an "artificial system of stimuli", evoke the necessary emotions in the students. An emotionally "colored" pedagogical process takes on a completely different character. The same words of the teacher or student, expressed with certain feelings, act differently than "emotionless" ones. The emotional tone in the pedagogical process can, for example, contribute or, conversely, hinder the assimilation of information, contribute or hinder the establishment of interpersonal relationships, express an attitude towards a person, etc. Emotions are associated with the activity of the organism. According to psychologists, emotions would not be needed if they were inactive. If students perform a certain type of work with joy, this means that in the future they will try to do the same, and vice versa – if a certain type of activity causes

Особливістю емоцій є те, що вони відображають відношення між мотивами, потребами і успіхом чи можливістю успішної реалізації відповідної їм діяльності суб'єкта. Емоції виникають після актуалізації потреб і мотивів, до раціональних суджень, інакше – емоції передують судженням. Розуміння педагогом того, що мотивація відкривається здобувачеві – суб'єкту у вигляді емоційних станів у формі переживань, які сигналять йому про значущість об'єктів і збуджують потребу спрямувати на них діяльність, дозволяє йому моделювати потрібні ситуації педагогічного процесу з урахуванням суб'єктної складової, системи мотивів. Саме остання активізує прагнення здобувачів і викликає необхідні дії, ситуації педагогічного процесу. Система мотивів, створена викладачем, породжує емоційну напругу здобувачів, "готує" їх до активних дій і, у поєднанні з полем можливостей (яке також створив педагог) як структурно-логічним напрямом (логічною схемою змісту заняття), що веде до мети, створює умови перетворення можливостей на реальні дії.

Мотиваційно-емоційна складова педагогічного процесу не менш важлива, ніж змістова та логічна: саме вона багато в чому визначає несвідомість, ірраціональність педагогічного процесу. Викладачу важливо розуміти, що "емоція" справді є певною системою реакцій, рефлексивно пов'язаною з тими чи іншими подразниками. Почуття не виникає саме по собі в нормальному стані. Йому завжди передують той чи інший подразник, та чи інша причина – зовнішня чи внутрішня. Отже, викладач може, використовуючи "штучну систему подразників", викликати у здобувачів потрібні емоції. Емоційно "забарвлений" педагогічний процес набуває зовсім іншого характеру. Одні й ті ж слова викладача чи здобувача, виражені з певними почуттями, діють інакше, ніж "беземоційні". Емоційний тон у педагогічному процесі може, наприклад, сприяти чи, навпаки, заважати засвоєнню інформації, сприяти чи перешкоджати налагодженню міжособових стосунків, висловлювати ставлення до людини тощо. Емоції пов'язані з активністю організму. На думку вчених-психологів, емоції були б не потрібні, якби вони були неактивні. Якщо здобувачі виконують певний вид роботи з радістю, то це означає, що і в подальшому вони намагатимуться робити те ж саме, і навпаки – якщо певний вид діяльності викликає у здобувачів несприйняття, то вони намагатимуться не включатися у таку діяльність.

Прагнучи провести певну типологію розмаїття почуттів, німецький вчений В. Вундт запропонував їх трьохвимірну

rejection in students, they will try not to engage in such activity.

To establish a certain typology of the variety of feelings, the German scientist W. Wundt proposed their three-dimensional theory; and in each dimension, feelings have two directions: pleasure and dissatisfaction; excitement and depression; tension and release.

Emotions affect cognitive processes, actions, human consciousness, and the development of their personality.

Imagery acquires particular importance in teaching pedagogical disciplines. The image has a heuristic potential, "absorbs" and generalizes, condenses, concentrates life experience, primarily emotional, appeals to feelings and stimulates them. Emotionally presented information remains in memory for a long time and is reproduced faster.

Without positive emotions, it is impossible, on the one hand, to create a problem situation that encourages students to take active actions that will lead to solving the problem, and on the other hand, without emotional and sensory tension, students will not feel satisfaction from the results of solving the problem. A problem situation posed in a dialogical aspect is a process, cooperation, co-creation.

Its subjectivity, level of management, and quality of knowledge acquisition by students depend on the motivational and emotional orientation of the pedagogical process. Studies show that in the pedagogical process there are both "external" and "internal" motives. The basis for the emergence of a person's emotional states are his needs and motives. Their satisfaction involves setting goals and solving specific tasks. Emotions can be positive if they are consonant with pleasure, joy, interest, and negative if they express dissatisfaction, grief, fear, sadness, anxiety, etc.

Needs and motives, on the one hand, and the peculiarities of situations, on the other, signal to the subject the possibility or impossibility of satisfying his needs in the existing situation and will cause different emotional states in the learners or teachers. In this regard, psychologists determine that emotions perform the function of internal signals, internal in the sense that they are not a mental reflection of the objective reality itself.

A personality can fully reveal itself, mobilize all its mental, spiritual and intellectual capabilities only under conditions of freedom, respect, equality, the possibility of choice, a system of motivation necessary for developmental learning.

According to K. Ushinskyi, personality cannot be formed without freedom. Freedom is such an essential condition for human

теорію; причому у кожному вимірі почуття має два напрями: задоволення і незадоволення; збудження і пригніченості; напруги і звільнення.

Емоції впливають на пізнавальні процеси, дії, свідомість людини, розвиток її особистості.

Особливого значення у викладанні педагогічних дисциплін набуває образність. Образ володіє евристичним потенціалом, "вбирає" в себе й узагальнює, згущує, концентрує в собі життєвий досвід, передусім – емоційний, апелює до почуттів і стимулює їх. Емоційно подана інформація залишається на довго в пам'яті і швидше відтворюється.

Без позитивних емоцій неможливо, з одного боку, створити проблемну ситуацію, що спонукає здобувачів до активних дій, які приведуть до розв'язання проблеми, а з іншого – без емоційно-почуттєвого напруження здобувачі не відчують задоволення від результатів розв'язання проблеми. Поставлена в діалогічному аспекті проблемна ситуація – це процес, співпраця, співтворчість.

Від мотиваційно-емоційної спрямованості педагогічного процесу залежить його суб'єктність, рівень управління, якість засвоєння знань здобувачами. Дослідження свідчать, що у педагогічному процесі існують як "зовнішні", так і "внутрішні" мотиви. Основою виникнення емоційних станів людини є її потреби та мотиви. Їх задоволення передбачає постановку цілей, розв'язання конкретних завдань. Емоції можуть бути позитивними, якщо вони співзвучні з задоволенням, радістю, інтересом, і негативними, якщо виражають незадоволення, горе, страх, сум, тривогу тощо.

Потреби і мотиви, з одного боку, і особливості ситуацій, з іншого, сигналять суб'єктові про можливість чи неможливість задоволення його потреби у наявній ситуації та викликатимуть у здобувачів чи викладачів різні емоційні стани. Щодо цього психологи визначають, що емоції виконують функцію внутрішніх сигналів, внутрішніх у тому розумінні, що вони не є психічним відображенням безпосередньо самої предметної дійсності.

Особистість повністю може себе розкрити, мобілізувати усі свої душевні, духовні та інтелектуальні можливості лише за умов свободи, поваги, рівноправності, можливості вибору, системи мотивацій, необхідних для розвивального навчання.

На думку К. Ушинського, особистість не може формуватися без свободи. Свобода складає таку істотну умову для людської діяльності, що без задоволення цієї умови сама діяльність неможлива. Відняти в

activity that without satisfying this condition, activity itself is impossible. To take away freedom from a person means to deprive him of the opportunity to act.

Pedagogical activity consists in overcoming obstacles, which require willpower on the part of the learner. The stronger the will of the individual, the more creative he is, inclined to new types of activity [3: 135].

Pedagogical reality is a set of scientific and practical activities carried out by professional teachers-researchers and teachers-practitioners [3: 348].

Pedagogical activity of a teacher of a higher education institution is a professional activity of a teacher in the training, upbringing and development of students.

Pedagogical activity is a specific type of activity, which is defined in dictionary sources as a way of being of a person, his ability to make changes.

Professional and pedagogical activity is carried out by a teacher in accordance with professional standards. It is characterized by a high level of organization of the educational process, the teacher's use of modern pedagogical technologies, skill, and correction of his own activity. An important component of the teacher's professional and pedagogical activity is the motivational and emotional component.

Pedagogical action is a) an element of pedagogical activity; b) a pedagogically appropriate, planned or improvised act of a teacher that causes changes in the pedagogical situation or personal changes [3: 348].

The methodological basis of the learning process is the theory of cognition (epistemology), which considers the process of cognition as a process of active, not mirror reflection of reality in human consciousness, a process of eternal and endless approximation to the truth. Cognition reflects the objective in the subjective (consciousness).

Reflection in human thoughts is not abstract, not without movement, but in movement through the emergence of contradictions and their resolution.

Activity can be manifested in any activity. Cognitive activity is an activity aimed at mastering knowledge, skills and abilities, forming a worldview, personal qualities, developing cognitive powers, cognitive interests, and creative abilities of the individual (students).

Cognitive activity characterizes the level and nature of cognitive activity. Psychological and pedagogical research has recorded the following levels:

- Reproductive and imitative activity, through which the experience of activity is accumulated through the experience of

людини свободу означає позбавити її можливості діяти.

Педагогічна діяльність полягає у подоланні перешкод, що потребує вольових зусиль з боку здобувачів. Чим сильніша воля особистості, тим вона більш творча, схильна до нових видів діяльності.

Діяльність – спосіб буття людини, здатність її вносити у дійсність зміни [3: 135].

Педагогічна дійсність – сукупність наукової і практичної діяльності, здійснюваної професійними педагогами-дослідниками і педагогами-практиками [3: 348].

Педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти – це професійна діяльність педагога з навчання, виховання і розвитку здобувачів.

Педагогічна діяльність є специфічним різновидом діяльності, яка визначається у словникових джерелах як спосіб буття людини, здатність її вносити у дійсність зміни.

Професійно-педагогічна діяльність здійснюється викладачем відповідно до професійних стандартів. Вона характеризується високим рівнем організації освітнього процесу, застосуванням викладачем сучасних педагогічних технологій, майстерністю, корекцією власної діяльності. Важливою складовою професійно-педагогічної діяльності викладача є мотиваційно-емоційний компонент.

Педагогічна дія – а) елемент педагогічної діяльності; б) педагогічно доцільний, спланований чи імпровізований вчинок вихователя, що спричиняє зміни педагогічній ситуації або особистісні зміни [3: 348].

Методологічною основою процесу навчання є теорія пізнання (гносеологія), котра розглядає процес пізнання, як процес активного, а не дзеркального відображення дійсності у свідомості людини, процес вічного і безкінечного наближення до істини. Пізнання є відображення об'єктивного у суб'єктивної (свідомості).

Відображення у думках людини не абстрактно, не без руху, а в русі шляхом виникнення протиріч та їх вирішення.

Активність може виявлятися у будь-якій діяльності. Пізнавальна діяльність – це діяльність, спрямована на оволодіння знань, умінь й навичок, формування світогляду, особистісних якостей, розвиток пізнавальних сил, пізнавальних інтересів, творчих здібностей особистості (здобувачів). Пізнавальна активність характеризує рівень і характер пізнавальної діяльності. Психологічні та педагогічні дослідження зафіксували такі рівні:

another, the assimilation of patterns, but one's own activity is insufficient;

- Search and execution activity is at a higher level, since independence takes place here to a greater extent. At this level, the task is accepted and the means and methods of its implementation are independently sought;

- Creative activity is the highest level, since both the task itself and the methods of solution are determined by the education seeker.

The techniques that put the learner in an active position in the lesson include: a) a situation in which the learner must defend his opinion, give arguments; b) using experience in another situation; c) helping another, etc.

In different methods and types of learning, the level of activity of the learners is different.

Traditional learning forms reproductive thinking. The learner's activity is reproductive-imitative but can also be search-executive. Today, individuals with creative activity are needed. Such activity is provided by problem-based learning. Of course, before moving on to problem-based learning, it is necessary to teach the learners to analyze and compare, that is, to activate individual techniques of thinking activity (analysis, synthesis, comparison, highlighting the main idea, classification, specification, etc.).

Psychologists have concluded that mental development is characterized not only by the volume and quality of acquired knowledge, but also by the structure of the thought process, the system of logical operations and mental actions that a person possesses.

Thus, many different reasons and factors motivate and "in a certain way" adjust the actions and deeds of higher education students. It is important that such motivation is not only "mental", but also "colored" by emotional and volitional motivations, which significantly affect the nature of actions and deeds, their emotional and volitional tension. Hence, activity in the pedagogical process is of an emotional and volitional and logical nature. Emotions "permeate" thinking, memory, imagination, attention. Underestimation of their importance leads to a decrease in the cognitive activity of higher education students.

A negative attitude towards learning is associated with negative emotions: fear, resentment, dissatisfaction with oneself and the teacher. A positive attitude towards learning is associated with positive emotions: surprise, experiencing unusualness, self-confidence, pride in oneself. Emotionally colored knowledge is remembered faster and is stored in memory longer than knowledge that is devoid of emotional coloring. And this must always be considered when selecting educational material. "Learning should be fun. The art of learning is the art of awakening

- репродуктивно-наслідувальна активність, за допомогою якої досвід діяльності накопичується через досвід іншого, засвоєння взірців, проте власна активність недостатня;

- пошуково-виконавча активність являє собою більш високий рівень, оскільки тут має місце самостійність у більшій мірі. На цьому рівні приймається задача і самостійно відшукуються засоби, методи її виконання;

- творча активність являє собою найвищий рівень, оскільки і сама задача, і способи вирішення визначаються здобувачем.

До прийомів, що ставлять здобувача в активну позицію на занятті належать: а) ситуації, в якій здобувач повинен захищати свою думку, наводити аргументи; б) використання досвіду в іншій ситуації; в) допомога іншому тощо.

У різних способах, видах навчання рівень активності здобувачів різний.

Традиційне навчання формує репродуктивне мислення. Активність здобувача є репродуктивно-наслідувальною, але може бути і пошуково-виконавчою. На сьогодні потрібні особистості з творчою активністю. Таку активність забезпечує проблемне навчання. Зрозуміло, перш ніж переходити до проблемного навчання, потрібно навчити здобувачів аналізувати і порівнювати, тобто активізувати окремі прийоми мисленнєвої діяльності (аналіз, синтез, порівняння, виділення головного, класифікація, конкретизація тощо).

Психологи дійшли висновку, що розумовий розвиток характеризується не лише об'ємом і якістю засвоєних знань, але й структурою мисленнєвого процесу, системою логічних операцій і розумових дій, якими володіє особистість.

Отже, до дій і вчинків здобувачів вищої освіти спонукає "певним чином налаштовує" багато різних причин і факторів. Важливо, що таке спонукання є не лише "розумовим", але й "забарвлюється" емоційним та вольовим спонуканнями, які суттєво впливають на характер дій і вчинків, їх емоційно-вольову напругу. Звідси – діяльність у педагогічному процесі носить емоційно-вольовий та логічний характер. Емоції "пронизують" мислення, пам'ять, уявлення, увагу. Недооцінка їх значення призводить до зниження пізнавальної активної здобувачів вищої освіти.

Негативне ставлення до навчання пов'язане з негативними емоціями: страху, образи, незадоволеності собою та викладачем. Позитивне ставлення до навчання пов'язане з позитивними емоціями: подиву, переживання

curiosity in young souls and then satisfying it. And healthy, lively curiosity occurs only in a good mood... To digest knowledge, one must swallow it with appetite", writes A. France in his novel "The Crime of Sylvestre Bonnard" (Le Crime de Sylvestre Bonnard), which was published in 1881. Thus, one of the important conditions under which interest in learning arises and develops, the activity of students increases, is the brightness, emotionality of the educational material, excitement, enthusiasm of the teacher himself for his educational discipline. This has a huge impact on the students, their attitude to the subject and the teacher. Emotional action is one of the most powerful means of encouraging students to study. The beauty, enlightenment, emotional presentation of the material being studied through skillful teaching are transmitted to the students, encouraging them to active cognitive activity. The teacher's sincere enthusiasm for the subject has a miraculous effect on the students.

Hence, the pedagogical rule should be the requirement of emotional excitement, through which all educational material should be conducted. The teacher must always worry about accumulating the appropriate forces not only of the mind, but also of the feelings. From the teacher, speaking psychologically, an innate emotional temperament is required. Someone who is neither hot nor cold, but only warm, will never be a true teacher.

Emotional techniques are one of the forms of teaching educational material, expressing one's own attitude towards it, revealing logical and figurative aspects of a scientific problem. They contribute to improving the perception of the material by the listeners, deepening its understanding and memorization.

In modern conditions, this is especially important: modern social factors have changed the psychology of a young person. Learners, as a rule, very easily combine the intellectual with the emotional.

In the process of studying the educational components "Pedagogy" by the higher education seekers of the first (bachelor's) level of higher education and "Higher School Pedagogy" by higher education seekers of the second (master's) level of higher education, we used the following practical emotional techniques:

- Direct inclusion (if the learners are already quite familiar with the subject of the conversation) we start with the main thing;

- Surprise: we use unexpected and unknown information during the lecture, as well as voluminous, relief forms of its presentation. At the beginning of the lecture, a vivid, figurative example;

- Inclusion of the element of informality: considering the subject of discussion, giving

незвичайності, впевненості у своїх силах, гордості за себе. Емоційно забарвлені знання запам'ятовуються швидше і зберігаються довше в пам'яті, ніж знання, які позбавлені емоційного забарвлення. І це постійно треба враховувати у доборі навчального матеріалу. "Вчитися треба весело. Мистецтво навчання – це мистецтво пробуджувати в юних душах допитливість, а потім задовольняти її. А здорова жива допитливість буває лише при хорошому настрої... Щоб перетравити знання, треба ковтати його з апетитом" – пише А. Франс у своєму романі "Злочин Сильвестра Боннара" (Le Crime de Sylvestre Bonnard), який був опублікований у 1881 році. Таким чином, однією з важливих умов, за яких виникає і розвивається інтерес до навчання, підвищується активність слухачів, є яскравість, емоційність навчального матеріалу, схвильованість, захопленість самого викладача своєю навчальною дисципліною. Це має величезний вплив на слухачів, їхнє ставлення до предмета та викладача. Емоційна дія – одна з найсильніших засобів заохочення слухачів до навчання. Краса, освіченість, емоційне подання матеріалу, що вивчається, через вмиле викладання передаються слухачам, заохочують їх до активної пізнавальної діяльності. Щира захопленість викладача предметом чудодійно впливає на слухачів.

Звідси педагогічним правилом має стати вимога емоційної схвильованості, через яку слід проводити весь навчальний матеріал. Викладач кожного разу повинен турбуватися про те, щоб накопичити відповідні сили не лише розуму, а й почуттів. Від викладача, кажучи психологічною мовою, вимагається вроджений емоційний темперамент. Той, хто не гарячий і не холодний, а лише теплий, ніколи не буде справжнім викладачем.

Емоційні прийоми – одна з форм викладання навчального матеріалу, прояву власного ставлення до нього, виявлення логічних та образних аспектів наукової проблеми. Вони сприяють поліпшенню сприйняття матеріалу слухачами, поглибленню його розуміння й запам'ятовування.

У сучасних умовах це особливо важливо: сучасні соціальні фактори змінили психологію молодшої людини. Здобувачі, як правило, дуже легко поєднують розумове з емоційним.

У процесі вивчення освітніх компонент "Педагогіка" здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та "Педагогіка вищої школи" здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти нами використовувалися такі практичні емоційні прийоми:

an example (talk about your own mistakes, errors and other events in your life and their consequences. Show how you managed to avoid a one-sided approach to this or a similar problem and find a new solution);

- Empathy (we describe events that connect us with the learners, making the latter experience);

- Dramatization (we vividly and enthusiastically, consciously dramatizing, depicting events that enrich the topic of the lecture, seminar so that the higher education seekers can identify themselves with the characters and the life situation);

- Hyperbole (to sharpen the audience's attention, we sometimes resort to exaggeration. This helps to identify cause-and-effect and conditional-effect relationships between events, processes and people's behavior; we express our position on defining the problem);

- Appeal to authority (to support the correctness of our own opinion, we refer to the authority of science, the authority of learners and historical, political, life, teaching experience);

- Provocation technique (for a short time, it causes learners to disagree with the information being presented. It uses this moment to prepare them for constructive conclusions to clarify their opinion and more clearly define their own position).

- Decision-making technique (we use it to determine the attitude of higher education seekers to any thought, concept, idea with all the arguments "for" and "against". After comparing all the arguments, we find the correct solution to the problem).

Without a doubt, the best catalyst for increasing the emotional background of classes is the application of humanistic pedagogy of learning in teaching practice, which involves restructuring learning in the following areas: creating a healthy psychological climate, trust between teachers and students, ensuring cooperation in decision-making between all participants in the educational process; updating motivational resources of learning; developing special individual qualities and properties in teachers that best correspond to humanistic learning.

Conclusions and research perspectives.

Thus, to effectively implement the emotional score of learning, the teacher must be a kind of "psychological, emotional tuning fork". And therefore, he must have sufficiently developed empathy – the ability to empathize with the problems of the learners. Such attention to the formation of positive emotions in learners in the learning process is not accidental. An emotionally positive attitude to learning stimulates the cognitive and mental activity of higher education seekers, increases their

- пряме включення (якщо здобувачі вже досить знайомі з предметом розмови) починаємо з головного;

- несподіванка: використовуємо по ходу читання лекції несподівану та невідому інформацію, а також об'ємні, рельєфні форми її викладу. На початку лекції яскравий, образний приклад;

- застосування елементу неформальності: враховуючи предмет обговорення, наведення прикладу (розкажіть про власні помилки, оману та інші події у вашому житті та їх наслідки. Покажіть, яким чином вам вдалося уникнути однобічного підходу до цієї або подібної проблеми та знайти нове рішення);

- співпереживання (описуємо події, які пов'язують нас із здобувачами, змушуючи останніх переживати);

- драматизація (наочно і захоплено, свідомо драматизуючи, змальовуємо події, які збагачують тему лекції, семінару так, щоб здобувачі змогли ототожнювати себе з дійовими особами та життєвою ситуацією);

- гіпербола (щоб загострити увагу аудиторії, іноді вдаємося до перебільшень. Це допомагає виявити причинно-наслідкові та умовно-наслідкові взаємозв'язки між подіями, процесами й поведінкою людей; висловлюємо свою позицію щодо визначення проблеми);

- апеляція до авторитету (для підтримання правоти власної думки посилаємося на авторитет науки, авторитет здобувачів та досвід історичний, політичний, життєвий, викладацький);

- прийом провокація (на короткій час викликає у здобувачів реакцію незгоди з інформацією, що викладається. Використовує цей момент для того, щоб підготувати їх до конструктивних висновків з метою уточнення думки та більш чітко визначення власної позиції).

- прийом спонукання до прийняття рішень (нами застосовується з метою визначення ставлення здобувачів до будь-якої думки, концепції, ідеї з усіма аргументами "за" та "проти". Після зіставлення усіх аргументів знаходимо вірне рішення проблеми).

Без сумніву, найкращим каталізатором підвищення емоційного фону занять є застосування у викладацькій практиці гуманістичної педагогіки навчання, яка припускає перебудову навчання за такими напрямками: створення здорового психологічного клімату, довіри між викладачами та здобувачами, забезпечення співробітництва у прийнятті рішень між усіма учасниками освітнього процесу; актуалізація мотиваційних ресурсів навчання; розвиток у викладачів особливих індивідуальних якостей і властивостей, які

working capacity by 30-40%, makes life full and interesting, and ensures good health. In our time, this factor is not sufficiently considered. To change the situation for the better, it is necessary to teach future teachers to manage the emotional background of educational activities, develop an emotional score for them; more actively humanize the educational process.

It is promising to identify modern technologies, create an emotional background of the educational process in higher education institutions.

найкраще відповідають гуманістичному навчанню.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, щоб ефективно реалізувати емоційну партитуру навчання, викладач має бути своєрідним "психологічним, емоційним камертоном". А тому у нього має бути досить розвинута емпатія – здатність співпереживати проблемам здобувачів. Така увага до формування позитивних емоцій у здобувачів у процесі навчання не випадкова. Емоційно-позитивне ставлення до навчання стимулює пізнавально-розумову активність здобувачів, підвищує їх працездатність на 30-40%, робить життя повноцінним і цікавим, забезпечує міцне здоров'я. У наш час недостатньо враховуються цей фактор.

Щоб змінити становище на краще, необхідно навчити майбутніх викладачів керувати емоційним фоном навчальних занять, розробляти для них емоційну партитуру; активніше здійснювати гуманізацію освітнього процесу.

Перспективним є визначення сучасних технологій, створення емоційного фону освітнього процесу у закладах вищої освіти.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED).

1. Vitvytska, S.S. (2022). Pedagogical conditions for effective educational activities of students of the second (masters) level of higher education. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Pedagogical Sciences*, vyp. 1 (108), 122-136 [in Ukrainian].
2. Vitvytska, S.S. (2012). Developing the creativity of Masters of Education in the process of studying higher education pedagogy. *Novi tekhnologii navchannia – New teaching technologies: nauk.-metod. zb. / Instytut innovatsiinykh tekhnologii i zmistu osvity Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy, Akademiia mizhnarodnoho spivrobyntystva z kreatyvnoi pedahohiky: 2-kh ch. Kyiv-Vinnytsia, FOP Korzun D.Yu.*, vyp. 73, ch. 1, 33-39 [in Ukrainian].
3. Honcharenko, S.U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]*. Vyd. 2, dop. i vypr. Rivne: Volynski oberehy, 552 [in Ukrainian].
4. Lozova, V.I. (2000). *Tsilisnyi pidkhid do formuvannia piznavalnoi aktyvnosti shkolariv [A holistic approach to the formation of cognitive activity of schoolchildren]*. Kharkiv: OVS, 164 [in Ukrainian].
5. Teslenko, V.V. (2015). Formation of creative cognitive activity of students of higher educational institutions. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti – Education and development of a gifted individual*, № 1, 5-11. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_1_3 [in Ukrainian].

Received: February 26, 2026

Accepted: March 16, 2026

Published: March 27, 2026

